

**YANGI O‘ZBEKISTONDA AYOLLAR LIDERLIGINI
RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY OMILLARI**

Jabborova Sayyoraxon Muxammadkobilovna

Qo‘qon universiteti Andijon filiali

Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrası o‘qituvchisi

E-mail: sayyoraxonjabborova754@gmail.com

Tel.: +998-93-413-34-02

Annotatsiya. *Mazkur maqolada Yangi O‘zbekistonda ayollar liderligini rivojlantirishning ijtimoiy omillari ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilingan. Ayollar liderligining mazmun-mohiyati, uning shakllanishiga ta’sir etuvchi ijtimoiy, ma’naviy-axloqiy, ta’limiy, institutsional va madaniy omillar yoritilgan. Shuningdek, xotin-qizlarning jamiyat va davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish, ularning intellektual salohiyati va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, gender stereotiplarini kamaytirish hamda rahbarlik madaniyatini shakllantirish masalalari tahlil etilgan. Ayollar liderligini rivojlantirishning muhim sharti sifatida teng imkoniyatlar, ijtimoiy ishonch, ta’lim sifati, oilaviy qo‘llab-quvvatlash va institutsional muhitning o‘zaro aloqadorligi asoslangan. Maqolada Yangi O‘zbekiston sharoitida ayollar liderligini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *Yangi O‘zbekiston, ayollar liderligi, rahbar ayol, ijtimoiy omillar, gender tengligi, ijtimoiy faollik, liderlik madaniyati, ijtimoiy mas’uliyat, ma’naviy qadriyatlar, boshqaruv kompetensiyasi, institutsional muhit.*

Аннотация. *В статье с социально-философской точки зрения анализируются социальные факторы развития женского лидерства в Новом Узбекистане. Раскрываются сущность женского лидерства, а также социальные, духовно-нравственные, образовательные, институциональные и культурные факторы его формирования. Рассматриваются вопросы расширения участия женщин в управлении государством и обществом, развития их интеллектуального потенциала и профессиональных компетенций, преодоления гендерных стереотипов и формирования культуры лидерства. Обосновывается взаимосвязь равных возможностей, социального доверия, качества образования, семейной поддержки и институциональной среды как важных условий развития женского лидерства. Сформулированы научно-практические рекомендации по совершенствованию механизмов развития женского лидерства в условиях Нового Узбекистана.*

Ключевые слова: *Новый Узбекистан, женское лидерство, женщина-руководитель, социальные факторы, гендерное равенство, социальная активность, культура лидерства, социальная ответственность, духовные ценности, управленческие компетенции, институциональная среда.*

Abstract. *This article examines the social factors influencing the development of women's leadership in New Uzbekistan from a socio-philosophical perspective. It explores the essence of women's leadership and the social, moral, educational, institutional, and cultural factors that contribute to its formation. Particular attention is given to expanding women's participation in public administration, developing their intellectual potential and professional competencies, overcoming gender stereotypes, and fostering leadership culture. The article highlights the interrelationship between equal opportunities, social trust, quality education, family support, and the institutional environment as essential conditions for advancing women's leadership. It also proposes practical recommendations for improving the mechanisms supporting women's leadership in New Uzbekistan.*

Keywords: *New Uzbekistan, women's leadership, women leaders, social factors, gender equality, social engagement, leadership culture, social responsibility, spiritual values, managerial competencies, institutional environment.*

Zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim xususiyatlaridan biri inson salohiyatidan samarali foydalanish, ijtimoiy munosabatlarni demokratlashtirish va boshqaruv tizimida turli ijtimoiy guruhlarining faol ishtirokini ta'minlashdan iborat. Globallashuv, raqamli transformatsiya va ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar sharoitida ayollarning jamiyat hayotidagi o'rni va mavqeini mustahkamlash, ularning rahbarlik salohiyatini rivojlantirish hamda qarorlar qabul qilish jarayonlaridagi ishtirokini kengaytirish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida inson qadri, ijtimoiy adolat, teng huquqlilik va fuqarolarning jamiyat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish tamoyillari muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayonlarda xotin-qizlarning bilim va tajribasi, tashabbuskorligi, kasbiy salohiyati hamda ijtimoiy faolligini ro'yobga chiqarish jamiyatning intellektual va ma'naviy imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Ayollar liderligi faqatgina rahbarlik lavozimini egallash yoki ma'muriy vakolatlarga ega bo'lish bilan belgilanmaydi. U, avvalo, ijtimoiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatish, jamoani umumiy maqsadlar sari yo'naltirish, muammolarni tahlil qilish, samarali qarorlar qabul qilish va jamiyat manfaatlari yo'lida mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyatini ifodalaydi. Shu sababli ayollar liderligini rivojlantirish masalasini faqat individual qobiliyatlar bilan cheklab qo'ymasdan, uni shakllantiruvchi ijtimoiy muhit, ta'lim tizimi, oilaviy munosabatlar, milliy qadriyatlar va institutsional imkoniyatlar bilan bog'liq holda o'rganish zarur. Mavzuning dolzarbligi shundaki, ayollarning rahbarlik salohiyati mavjud bo'lishining o'zi uning amaliyotda to'liq namoyon bo'lishini kafolatlamaydi. Buning uchun ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, sifatli ta'lim, kasbiy rivojlanish, adolatli tanlov mexanizmlari va teng imkoniyatlarni ta'minlovchi shart-sharoitlar talab etiladi. Demak, ayollar liderligini rivojlantirish individual, ijtimoiy va institutsional omillarning o'zaro ta'siriga asoslangan murakkab jarayondir. Maqolaning maqsadi Yangi O'zbekistonda ayollar liderligini rivojlantirishning asosiy ijtimoiy omillarini ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilish hamda ushbu jarayonni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Maqolaning vazifalari ayollar liderligining ijtimoiy mohiyatini ochib berish, uning shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash, gender stereotiplari va ijtimoiy

munosabatlarning ta'sirini tahlil qilish hamda rahbarlik salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini asoslashdan iborat.

Tadqiqotning metodologik asosini ijtimoiy-falsafiy tahlil, tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish va sabab-oqibat munosabatlarini o'rganish usullari tashkil etadi. Tizimli yondashuv orqali ayollar liderligining shaxsiy, oilaviy, ta'limiy, madaniy va institutsional omillari o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqiladi.

Qiyosiy tahlil ayollar liderligini rivojlantirishga doir turli nazariy qarashlarning umumiy va farqli jihatlarini aniqlashga xizmat qiladi. Mantiqiy umumlashtirish yordamida esa ayollar liderligining ijtimoiy taraqqiyotdagi o'rni, mavjud imkoniyatlar va rivojlantirish istiqbollari yuzasidan xulosalar shakllantiriladi. Tadqiqotning nazariy asosini liderlik, ijtimoiy munosabatlar, gender tengligi va inson salohiyatiga oid ilmiy yondashuvlar tashkil etadi. Huquqiy asos sifatida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi hamda xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlarni kafolatlashga oid qonunchilik hujjatlari e'tiborga olinadi.

Liderlik ijtimoiy munosabatlar tizimida muhim o'rin tutuvchi hodisa bo'lib, shaxsning muayyan maqsadlarni belgilash, insonlarni birlashtirish, tashabbus ko'rsatish va jamoaviy faoliyatni muvofiqlashtirish qobiliyatini ifodalaydi. Liderlikning mohiyati rasmiy maqom bilan cheklanmaydi, balki shaxsning bilimlari, tajribasi, dunyoqarashi, ijtimoiy mas'uliyati va boshqalarga ta'sir ko'rsatish imkoniyatlari bilan belgilanadi. Ayollar liderligi ushbu umumiy hodisaning ijtimoiy jihatdan muhim ko'rinishi sifatida namoyon bo'ladi. U ayollarning davlat boshqaruvi, ta'lim, ilm-fan, iqtisodiyot, tadbirkorlik, madaniyat va fuqarolik jamiyati institutlaridagi tashabbuskorligi hamda yetakchilik faoliyatini qamrab oladi. Mazkur jarayon ayollarning jamiyatdagi ijtimoiy mavqei, kasbiy imkoniyatlari va qarorlar qabul qilishdagi ishtiroki bilan uzviy bog'liq. Ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan, ayollar liderligi shaxs va jamiyat, individual erkinlik va ijtimoiy mas'uliyat, tenglik va ijtimoiy imkoniyatlar o'rtasidagi munosabatlarni namoyon etadi. Ayolning rahbarlik salohiyati uning shaxsiy fazilatlarini bilan bir qatorda, jamiyat tomonidan yaratilgan sharoitlar, ta'lim imkoniyatlari va ijtimoiy munosabatlar ta'sirida rivojlanadi.

Shu nuqtayi nazardan, ayollar liderligini faqat individual muvaffaqiyat yoki shaxsiy qobiliyatlar mahsuli sifatida baholash yetarli emas. Chunki rahbarlik salohiyatining shakllanishi va namoyon bo'lishi uchun insonning bilim va tajribasi bilan birga, uni qo'llab-quvvatlaydigan ijtimoiy muhit ham zarur. Agar jamiyatda ayollarning rahbarlik faoliyatiga nisbatan cheklovchi qarashlar mavjud bo'lsa, ularning qobiliyat va imkoniyatlaridan to'liq foydalanish qiyinlashishi mumkin. Ayollar liderligining rivojlanishi jamiyatning demokratik salohiyati bilan ham bog'liq. Qarorlar qabul qilish jarayonida turli ijtimoiy tajriba va manfaatlarning hisobga olinishi boshqaruv sifatini yaxshilashga yordam beradi. Shu bilan birga, rahbarlik samaradorligini ayol yoki erkak bo'lishning o'zi bilan izohlash mumkin emas. Samarali boshqaruv bilim, tajriba, kasbiy kompetensiya, axloqiy mas'uliyat va institutsional sharoitlarning uyg'unligiga asoslanadi. Demak, ayollar liderligini rivojlantirishning ijtimoiy-falsafiy mazmuni ayollarning salohiyatini ro'yobga chiqarish, jamiyatda teng imkoniyatlarni mustahkamlash va boshqaruv jarayonlarining ijtimoiy samaradorligini oshirish bilan belgilanadi.

Ayollar liderligining shakllanishi ko‘p omilli jarayon bo‘lib, uning samaradorligi bir nechta o‘zaro bog‘liq shart-sharoitlarga taqaladi. Ushbu omillarni ta’limiy, oilaviy, ma’naviy-madaniy, institutsional, iqtisodiy va kommunikativ yo‘nalishlarda tahlil qilish mumkin. Ta’lim ayollar liderligini rivojlantiruvchi eng muhim ijtimoiy omillardan biridir. Sifatli ta’lim shaxsning dunyoqarashini kengaytiradi, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, ijtimoiy jarayonlarni tahlil qilish va asoslangan qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Rahbarlik faoliyatida esa ushbu kompetensiyalar strategik fikrlash, muammolarni hal etish va jamoani boshqarish uchun zarur hisoblanadi. Ayollarning oliy ta’lim olishi, ilmiy izlanishlarda qatnashishi, kasbiy malakasini oshirishi va zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini o‘zlashtirishi ularning rahbarlik salohiyatini mustahkamlaydi. Ayniqsa, muloqot madaniyati, nizolarni boshqarish, jamoaviy qaror qabul qilish, raqamli savodxonlik va loyihalarni boshqarish bo‘yicha kompetensiyalarni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Biroq ta’limning mavjudligi bilan uning real natijadorligi o‘rtasidagi farqni ham hisobga olish zarur. Ta’lim muassasasida olingan bilimlar amaliy boshqaruv tajribasi, mentorlik va kasbiy rivojlanish imkoniyatlari bilan mustahkamlangandagina barqaror natija berishi mumkin. Shu sababli ayollarni rahbarlikka tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga ham e’tibor qaratish lozim.

Oila shaxsning dastlabki ijtimoiylashuv muhiti sifatida uning o‘ziga bo‘lgan ishonchi, mustaqil fikrlashi, mas’uliyati va tashabbuskorligi shakllanishida muhim o‘rin tutadi. Oilada qizlarning ta’lim olishi, o‘z fikrini erkin ifodalashi, kasb tanlashi va ijtimoiy faolligini rivojlantirish uchun sharoit yaratilishi kelajakdagi liderlik salohiyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Oilaviy qo‘llab-quvvatlash faqat moddiy yordam bilan cheklanmaydi. U ruhiy dalda, kasbiy qarorlarni hurmat qilish, vaqtni samarali taqsimlash va oilaviy mas’uliyatni o‘zaro bo‘lishishni ham qamrab oladi. Ayolning kasbiy rivojlanishi oiladagi hamkorlik va o‘zaro tushunish bilan qo‘llab-quvvatlanganda, uning rahbarlik faoliyatida ishtirok etish imkoniyatlari kengayadi. Shu bilan birga, ayollarning oilaviy majburiyatlari ularning kasbiy o‘sishiga to‘sqinlik qiluvchi muqarrar holat sifatida talqin etilmasligi kerak. Bunday yondashuv oilaviy vazifalarni faqat ayol zimmasiga yuklashga olib kelishi mumkin. Aksincha, oilada mas’uliyatni adolatli taqsimlash va ish joyida moslashuvchan sharoitlarni rivojlantirish ayollarning ham, erkaklarning ham kasbiy salohiyatini ro‘yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Ayollar liderligini rivojlantirishda milliy qadriyatlar va ma’naviy-madaniy muhitning ta’siri ham muhimdir. O‘zbek xalqining ta’limga intilish, mehnatsevarlik, mas’uliyat, o‘zaro hurmat va jamoaviy hamkorlik kabi qadriyatlari ayollarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish uchun muhim ma’naviy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin. Milliy qadriyatlarning zamonaviy talqini ayollarning jamiyatdagi faol ishtiroki, kasbiy rivojlanishi va boshqaruvdagi mas’uliyatini e’tirof etish bilan uyg‘unlashishi zarur. Bunda an’analarni saqlash va ijtimoiy taraqqiyot talablariga moslashish o‘rtasidagi muvozanat muhim ahamiyatga ega. Ba’zan ayollarning asosiy vazifasi faqat oilaviy munosabatlar bilan cheklanishi kerakligi haqidagi stereotiplar ularning ijtimoiy faolligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli milliy qadriyatlarni talqin etishda ayollarning ilmiy, ma’rifiy, iqtisodiy va boshqaruv sohalaridagi faoliyatini ham jamiyat rivojining muhim tarkibiy qismi sifatida e’tirof etish lozim.

Ma'naviy-madaniy muhitning rivojlanganligi ayolning rahbar sifatida qabul qilinishiga, uning qarashlari va tashabbuslariga hurmat bilan munosabatda bo'lishga ham ta'sir ko'rsatadi. Bu esa jamoatchilik ishonchini mustahkamlash va ayollar liderligining ijtimoiy legitimligini oshirish uchun muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekistonda ayollar liderligini rivojlantirishning ijtimoiy omillarini o'rganish ushbu hodisaning ko'p qirrali mohiyatini ochib berishga imkon beradi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayollarning rahbarlik salohiyati faqat individual qobiliyat va kasbiy tayyorgarlik bilan belgilanmaydi. Uning shakllanishi va namoyon bo'lishi ta'lim, oila, milliy qadriyatlar, ijtimoiy munosabatlar, iqtisodiy imkoniyatlar hamda institutsional sharoitlarning o'zaro ta'siriga bog'liq.

Shu bois ayollar liderligini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati, ta'limiy tashabbuslar, oilaviy qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy hamkorlik mexanizmlarini o'zaro muvofiqlashtirish muhim ahamiyatga ega. Bunday yondashuv ayollarning shaxsiy salohiyatini ro'yobga chiqarish bilan birga, jamiyatda teng imkoniyatlar, ijtimoiy ishonch va mas'uliyatga asoslangan boshqaruv madaniyatining rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. — Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-sentabrdagi O'RQ-562-son “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida”gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O'RQ-637-son “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni.
4. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. — Toshkent: O'zbekiston, 2021.
5. Jabborova S.M. Ayol rahbarlar timsolida ijtimoiy adolat va liderlik konsepsiyasining yangi talqini (Boburiylar davlati misolida) // *Universal xalqaro ilmiy jurnal*. — Elektron manba: <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/3635>
6. Bourdieu P. The Forms of Capital // *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. — New York: Greenwood Press, 1986. — P. 241–258.
7. Coleman J.S. Social Capital in the Creation of Human Capital // *American Journal of Sociology*. — 1988. — Vol. 94. — P. S95–S120.
8. Putnam R.D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. — New York: Simon & Schuster, 2000.
9. Eagly A.H., Carli L.L. *Through the Labyrinth: The Truth About How Women Become Leaders*. — Boston: Harvard Business School Press, 2007.
10. World Bank. *World Development Report 2012: Gender Equality and Development*. — Washington, DC: World Bank, 2011.
11. Bayzakova G. Yangi O'zbekiston ayollarida liderlik madaniyatini rivojlantirishning ijtimoiy-falsafiy asoslari. // O'zMU xabarleri. Ijtimoiy-gumanitar fanlar. — 2026. — 1-son, 1.11-jild. [Maqola sahifasi](#).